

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

КОРНЄЄВА ТЕТЯНА СЕРГІЇВНА

УДК 331(658.589)

**УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ
ПРАЦІ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНО-ОРІЄНТОВАНОГО РОЗВИТКУ
МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Спеціальність 08.00.07 – демографія, економіка праці,
соціальна економіка і політика

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Кропивницький – 2021

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Центральноукраїнському національному технічному університеті Міністерства освіти і науки України (м. Кропивницький).

Науковий керівник –

кандидат економічних наук, доцент
Магопець Олена Анатоліївна,
Центральноукраїнський національний
технічний університет Міністерства освіти
і науки України, завідувач кафедри
аудиту, обліку та оподаткування
(м. Кропивницький).

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор
Шаульська Лариса Володимирівна,
Київський національний університет імені
Тараса Шевченка Міністерства освіти і
науки України, професор кафедри
економіки підприємства (м. Київ);

кандидат економічних наук, доцент
Яскал Оксана Олександрівна,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича Міністерства освіти
і науки України, доцент кафедри
підприємництва, торгівлі та біржової
діяльності (м. Чернівці).

Захист відбудеться «06» травня 2021 р. о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 23.073.03 Центральноукраїнського національного технічного університету за адресою: 25006, м. Кропивницький, проспект Університетський, 8, зал засідань вченої ради.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Центральноукраїнського національного технічного університету за адресою: 25006, м. Кропивницький, проспект Університетський, 8.

Автореферат розіслано «05» квітня 2021 р.

В.о. ученого секретаря
спеціалізованої вченої ради

І. О. Царенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Початок ХХІ-го століття засвідчує, що глобальні процеси входження світової спільноти в четверту промислову революцію зумовили прискорений інноваційно-орієнтований розвиток підприємств, що кардинально змінює управління ефективністю праці, зокрема в машинобудуванні. На підприємствах багатьох розвинених країн під гаслом «швидкість, якість, сервіс, інновації» відбуваються стрімкі зміни в змісті праці, технологіях, оснащенні робочих місць, стимулах до праці, що призводить до зменшення витрат суспільно необхідного робочого часу на виробництво одиниці продукції (товару, послуги), зростання вільного часу працівників, важливого для професійного розвитку, відпочинку, підвищення якості життя. Досягнення вищої ефективності праці, а отже, більшої економії часу, стає запорукою нарощування конкурентних переваг як окремих підприємств, так і країн загалом: створюються умови для зростання обсягу додаткового продукту, розширеного відтворення речових і особистих факторів виробництва, подальшого розвитку науки, освіти, культури, тобто економічного та соціального прогресу.

В Україні реалії функціонування підприємств, зокрема машинобудівних, свідчать про їх суттєве відставання від загальносвітових трендів: на тлі довготривалої економічної кризи, зростаючого фізичного та морального зношування техніки, прорахунків у державній політиці, значного зниження життєвого рівня населення закон економії робочого часу практично не діє; підприємства зазнають значних втрат у розвитку виробничого і кадрового потенціалу, проявах інноваційної активності, при цьому механізми впливу на ефективність праці залишаються застарілими та слабкими, що негативно позначається як на результатах праці, так і на стані трудової активності й рівні матеріального добробуту найманих працівників. Назріла практична потреба в удосконаленні механізму управління ефективністю праці з урахуванням пріоритетів інноваційного розвитку машинобудівних підприємств.

Проблематика ефективності праці стала предметом уваги багатьох дослідників, зокрема – М. Вебера, Д. К. Грейсона, Емерсона, Дж. Б. Кларка, К. Маркса, В. Парето, Д. Рікардо, А. Сміта, Д. Сінка, Ф. Тейлора, та ін. В Україні проблеми управління ефективністю праці плідно вивчали Д. Богиня, О. Грішнова, А. Колот, Е. Лібанова, С. Мочерний, В. Плаксов, М. Семикіна, Л. Фільштейн, А. Череп, Л. Шаульська, О. Яскал та ін. Напрями підвищення ефективності праці на етапі інноваційного розвитку підприємств та організацій різноаспектно досліджують О. В'юник, А. Левченко, О. Левченко, Л. Лісогор, С. Лучик, О. Магопець, Ю. Малаховський, В. Сибірцев, О. Сторожук, Л. Червінська, Н. Шалімова та ін.

Однак, слід зауважити, що наявні ґрунтовні напрацювання дослідників потребують поглиблення, адже дотепер зберігається дискусійність у розумінні сутності ефективності праці, методів її оцінювання, необхідних змін в управлінні ефективністю праці. Нестача системних досліджень в цьому напрямі гальмує інноваційно-орієнтований розвиток вітчизняних підприємств.

Зазначені проблеми, їх актуальність, теоретична та практична значущість зумовили вибір теми дисертаційної роботи, постановку мети і завдань, логіку та структуру дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до програм і планів наукових досліджень Центральноукраїнського національного технічного університету Міністерства освіти і науки України в межах тем «Удосконалення механізму взаємодії основного капіталу і продуктивності праці в умовах економіки знань» (номер державної реєстрації 0108U008327, 2004 р.), під час виконання якої автором розроблено систему показників оцінювання ефективності праці на машинобудівних підприємствах та побудовано модель визначення коефіцієнтів рейтингу впливу чинників на ефективність праці; «Удосконалення підходів до державного регулювання підвищення продуктивності праці та організації професійного розвитку працівників в Україні» (номер державної реєстрації 0114U000801, 2013 р.), у межах якої дисертантом запропоновані теоретико-методичні та практичні підходи щодо удосконалення механізму управління ефективністю праці в умовах економіки знань на машинобудівних підприємствах.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є поглиблення теоретико-методичних положень та розробка науково-практичних рекомендацій щодо удосконалення механізму управління ефективністю праці в умовах інноваційно-орієнтованого розвитку машинобудівних підприємств.

Для досягнення мети дослідження поставлено та вирішено наступні завдання:

- дослідити економічну природу та розкрити сутність понять «ефективність праці», «управління ефективністю праці»;
- визначити та систематизувати показники оцінювання ефективності праці в умовах інноваційно-орієнтованого розвитку машинобудівних підприємств;
- з'ясувати особливості та організаційні засади управління ефективністю праці на машинобудівних підприємствах, орієнтованих на інноваційний розвиток;
- здійснити оцінку тенденцій в динаміці ефективності праці на макро-, мезо- та мікроекономічному рівнях та дієвості заходів щодо управління ефективністю праці;
- побудувати модель визначення рейтингу впливу чинників на ефективність праці на машинобудівних підприємствах в умовах їх інноваційно-орієнтованого розвитку;
- визначити резерви підвищення ефективності праці на інноваційно-активних машинобудівних підприємствах;
- обґрунтувати шляхи удосконалення механізму управління ефективністю праці на машинобудівних підприємствах.

Об'єктом дослідження є процеси управління ефективністю праці на машинобудівних підприємствах.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні засади удосконалення механізму управління ефективністю праці в умовах інноваційно-орієнтованого розвитку машинобудівних підприємств.

Методи дослідження. Методичним підґрунтям дослідження виступає сукупність загальнонаукових і спеціальних методів, яка дозволила дослідити процеси та явища в їх взаємозв'язку і вирішити поставлені наукові та прикладні завдання. Серед загальнонаукових методів пізнання в процесі дослідження були використані: *історичний, діалектичний, індукції та дедукції, аналізу й синтезу* –

для уточнення категоріального апарату (п. 1.1), визначення, вимірювання та оцінювання ефективності праці, класифікації основних чинників зростання ефективності праці (п. 1.2), під час систематизації та узагальнення теоретико-методичних аспектів та організаційних засад управління ефективністю праці на машинобудівних підприємствах (п. 1.3); *статистико-економічний, розрахунково-конструктивний, монографічний методи* – для виявлення, узагальнення і прогнозування тенденцій та закономірностей зміни основних показників ефективності праці на макро- і мезорівнях (п. 2.1), в контексті міжнародних порівнянь (п. 2.2), на машинобудівних підприємствах Кіровоградської області (п. 2.3); *економіко-математичне моделювання* – для побудови математичної моделі визначення коефіцієнтів рейтингу впливу чинників на ефективність праці (п. 3.1), виявлення резервів зростання ефективності праці на машинобудівних підприємствах (п. 3.2); *системно-структурний аналіз* – під час розроблення напрямів удосконалення механізму управління ефективністю праці на машинобудівних підприємствах (п. 3.3).

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти, наукові праці провідних вітчизняних та зарубіжних учених і практиків, статистичні матеріали та звітні дані Державної служби статистики України, вітчизняних міністерств та відомств, міжнародних організацій, Головного управління статистики в Кіровоградській області, машинобудівних підприємств Кіровоградської області, результати власних досліджень та розрахунків автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в поглибленні теоретико-методичних положень та розробці науково-практичних рекомендацій щодо удосконалення механізму управління ефективністю праці в умовах інноваційно-орієнтованого розвитку машинобудівних підприємств. Основні результати, що характеризують наукову новизну виконаного дослідження, полягають у такому:

удосконалено:

- систематизацію показників оцінювання ефективності праці на міжнародному, макро-, мезо-, мікроекономічному рівнях та за видами економічної діяльності й чинників впливу на ефективність праці, які в умовах інноваційно-орієнтованого розвитку, на відміну від наявних, враховують такі чинники: формування і використання персоналу; склад фонду оплати праці; використання робочого часу; інноваційну діяльність; інвестиційну діяльність; стан використання основного капіталу, що закладає передумови для комплексної оцінки ефективності праці з урахуванням якісно-кількісного підходу як у виробничо-технічній, так і в соціально-економічній площинах;

- науково-методичний підхід до оцінювання ефективності праці на основі побудованої моделі визначення рейтингу впливу чинників, який на відміну від відомих, базується на використанні методу лінеаризації моделі ефективності праці, що забезпечує формування рейтингу впливу чинників на показники середньогодинного виробітку і середньогодинної доданої вартості та дозволяє обґрунтувати рівень суттєвості такого впливу з урахуванням інноваційно-орієнтованої спрямованості розвитку машинобудівних підприємств;

- концептуальні засади удосконалення механізму управління ефективністю праці на машинобудівних підприємствах, який на відміну від існуючих, побудований як цілісна система визначених завдань, функцій, принципів та методів управління, базується на урахуванні дії виявлених чинників впливу,

залучених інструментів та резервів підвищення ефективності праці й передбачає розробку та впровадження програм управління ефективністю праці, які спрямовані на підвищення продуктивності та якості праці шляхом оптимізації сукупних витрат праці й подальшого їх регулювання задля забезпечення сталого інноваційного розвитку підприємства;

набули подальшого розвитку:

- трактування сутності понять «ефективність праці» та «управління ефективністю праці», що відрізняються від відомих визначень та споріднених категорій зосередженням уваги на кількісно-якісних параметрах результативності процесів використання продуктивних здібностей працівників. Це розширює можливості вдосконалення механізму управління ефективністю праці в умовах інноваційно-орієнтованого розвитку підприємств на основі керованого досягнення економії робочого часу із забезпеченням корисності результату праці, що супроводжується економічними, інноваційними, соціальними, моральними, екологічними та іншими ефектами й зисками, важливими для підприємства, споживачів, суспільства;

- організаційні засади управління ефективністю праці на машинобудівних підприємствах, орієнтованих на інноваційний розвиток, які на відміну від наявних, фокусують увагу на системному, багатофункціональному взаємозв'язку виробничого потенціалу підприємства та відносин у сфері трудової діяльності, що на основі скоординованих дій усіх учасників таких відносин, забезпечують досягнення визначеного рівня продуктивності, якості та результативності праці й уможливають гнучке реагування системи управління ефективністю праці на будь-які зміни, що відбуваються у внутрішньому і зовнішньому середовищі функціонування підприємства;

- оцінка тенденцій у динаміці ефективності праці на макро-, мезо- та мікроекономічному рівнях і дієвості заходів щодо управління ефективністю праці, яка на відміну від відомих, дозволяє довести нерелевантність виявлених трендів ефективності праці на відповідних економічних рівнях наявним та перспективним потребам економіки, орієнтованої на інноваційний розвиток та виявляє недосконалість заходів з управління ефективністю праці через недооцінку вагомості чинників, які впливають на ефективність праці;

- науково-практичні рекомендації щодо підвищення ефективності праці на машинобудівних підприємствах в умовах їх інноваційно-орієнтованого розвитку, що базуються на виявлених можливостях – резервах, які, на відміну від відомих, відображають комплексний підхід до визначення резервів підвищення ефективності праці на основі оцінювання впливу чинників та з урахуванням обґрунтування зміни їх величини (з пріоритетним зосередженням уваги на показниках, які здійснюють суттєвий позитивний вплив) та дозволяють розробити управлінські заходи щодо їх впровадження та освоєння на підприємстві.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що їх доведено до рівня прикладних рекомендацій, які створюють методичну основу для удосконалення механізму управління ефективністю праці в умовах інноваційно-орієнтованого розвитку машинобудівних підприємств. Основні розробки автора використані в діяльності ПАТ Науково-виробничого підприємства «Радій» – задля виявлення потенційних резервів зростання ефективності праці на основі застосування комплексного механізму управління

ефективністю праці (довідка №55/582 від 16.12.2020 р.); ПАТ «Гідросила ЛЄДА» – під час встановлення пріоритетів в розвитку складових основного капіталу, інвестиційної та інноваційної діяльності, формування і використання персоналу, використання робочого часу, складу фонду оплати праці, що забезпечує можливість цілеспрямованого впливу на динаміку зростання ефективності праці (довідка № 34/216 від 12.10.2020 р.); Головного управління статистики в Кіровоградській області – під час розробки методичних рекомендацій щодо оцінювання ефективності праці на макроекономічному, мезоекономічному і мікроекономічному рівнях (довідка №18-03/3058-20 від 02.12.2020 р.); Департаменту соціального захисту населення Кіровоградської обласної державної адміністрації – під час розробки цільової програми зайнятості населення Кіровоградської області на 2018-2020 роки в контексті реалізації державної політики з питань соціально-трудових відносин, оплати праці, належних умов праці і соціального захисту (довідка №128-21 від 09.11.2020 р.); Центральноукраїнського національного технічного університету – у навчальному процесі (довідка №33-15/1703 від 12.11.2020 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є завершеним, самостійно виконаним дослідженням, в якому обґрунтовано авторський підхід щодо удосконалення механізму управління ефективністю праці в умовах інноваційно-орієнтованого розвитку машинобудівних підприємств. Наукові положення, висновки, пропозиції, що виносяться на захист, є результатом особистих розробок автора. З наукових праць, які опубліковані у співавторстві, в дисертації використано лише ті ідеї та рекомендації, що належать дисертанту.

Апробація результатів дисертації. Основні положення, висновки та результати дисертаційного дослідження доповідалися на міжнародних науково-практичних конференціях: «Пріоритети розвитку підприємств у ХХІ столітті» (м. Кіровоград, 21-22 квітня 2011 р.), «Резерви економічного зростання та інноваційного розвитку підприємств регіону» (м. Кіровоград, 19 квітня 2012 р.), «Резерви економічного зростання та інноваційного розвитку підприємств» (м. Кіровоград, 14 березня 2013 р.), «Людина, бізнес, держава: реалії та перспективи соціально-економічного та інноваційного розвитку» (м. Кіровоград, 17 квітня 2014 р.), «Ефективні моделі управління в сучасних умовах: теорія і практика» (м. Кіровоград, 17 квітня 2015 р.), «Ефективні моделі управління в сучасних умовах: теорія і практика» (м. Кіровоград, 10-11 червня 2016 р.), «Кіровоградщина – 2025: пріоритети і можливості розвитку» (м. Кропивницький, 7 червня 2017 р.), «Конкурентоспроможна модель інноваційного розвитку економіки України» (м. Кропивницький, 11 квітня 2018 р.), «Конкурентоспроможна модель інноваційного розвитку економіки України» (м. Кропивницький, 14 квітня 2020 р.).

Публікації. За темою дисертації опубліковано 18 наукових праць, серед яких: 1 стаття в науковому виданні країн ОЕСР, 1 монографія в науковому виданні країн ОЕСР, 1 стаття в науковому виданні інших іноземних держав, 5 статей – у наукових фахових виданнях України (1 з яких у науковому виданні, що включено до міжнародної наукометричної бази даних Scopus), 1 розділ у колективній монографії, 9 публікацій – в інших виданнях. Загальний обсяг публікацій – 10,82 друк. арк. (із них автору належить 8,82 друк. арк.).

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається із анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Обсяг основного змісту роботи становить 195 сторінок друкованого тексту, включає 33 таблиці та 42 рисунки, 25 додатків. Список використаних джерел містить 265 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «Теоретико-методичні основи управління ефективністю праці в умовах інноваційно-орієнтованого розвитку машинобудівних підприємств» систематизовано наукові підходи до визначення сутності ефективності праці як соціально-економічної категорії, уточнено термінологічний апарат дослідження з урахуванням тенденцій інноваційного розвитку машинобудівних підприємств, сформовано та класифіковано показники оцінювання ефективності праці та з'ясовано організаційні засади управління ефективністю праці в сучасних умовах функціонування машинобудівних підприємств.

Розвиваючи наукову думку, обґрунтовано, що в умовах інноваційно-орієнтованого розвитку екосистем, в тому числі і машинобудівних підприємств, розкриття сутності ефективності праці потребує запровадження дуального кількісно-якісного підходу: з одного боку, ефективність праці відображає співвідношення виробленої продукції (матеріальних та нематеріальних благ) та відповідних витрат живої праці (кількісний аспект), а з іншого, – це результат використання продуктивних здібностей людей, що характеризується виробленою продукцією конкретної споживчої якості зі створенням доданої вартості (якісний аспект).

З огляду на це, ефективність праці запропоновано розуміти як соціально-економічну категорію, яка дуально відображає кількісно-якісну характеристику результативності використання людського капіталу в процесі праці: 1) через співвідношення виробленої продукції (матеріальних та нематеріальних благ) та кількості затраченої на це праці; 2) через досягнення корисності результату праці, що проявляється у вигляді виробленої продукції (матеріальних та нематеріальних благ) конкретної споживчої якості зі створенням доданої вартості.

Виходячи з такого трактування, управління ефективністю праці в умовах інноваційно-орієнтованого розвитку підприємств запропоновано розглядати як керований процес використання продуктивних здібностей працівників, що дозволяє за допомогою системи чинників, важелів та інструментів впливу оптимізувати співвідношення результатів і витрат праці, отримуючи економію робочого часу, забезпечуючи корисність результату праці з досягненням низки ефектів – економічних, інноваційних, соціальних, моральних, екологічних.

Обґрунтовано, що з метою оцінювання ефективності праці на рівні підприємства може бути використаний підхід, який передбачає формування системи критеріїв і встановлення відповідних цим критеріям показників ефективності праці. Критерій виражає якісну сторону ефективності праці, характеризує загальну тенденцію її зміни та визначає загальні принципи, підходи до вимірювання ефективності, а показник ефективності – це вимірник, за допомогою якого можна встановити кількісне значення рівня ефективності.

Узагальнюючи наукові підходи до розрахунку показників ефективності праці на різних економічних рівнях визначено, що ефективність праці доцільно визначати: на міжнародному рівні: як співвідношення валового внутрішнього продукту за паритетом купівельної спроможності 2011 р. та чисельності зайнятого населення; на

макрорівні (рівні національної економіки): як співвідношення валового внутрішнього продукту у фактичних цінах та чисельності зайнятого населення; на мезорівні (рівні регіону): як співвідношення валового регіонального продукту в фактичних цінах та чисельності зайнятого населення відповідного регіону; за видами економічної діяльності (галузевому рівні): як співвідношення валової доданої вартості i -го виду економічної діяльності (у фактичних цінах) та чисельності зайнятих працівників i -го виду економічної діяльності; на рівні підприємства із застосуванням дуального якісно-кількісного підходу: 1) на основі середньогодинного виробітку одного працівника – як співвідношення обсягу виробленої продукції (тис. грн) та відпрацьованого робочого часу (людино-годин) – кількісний підхід; 2) на основі середньогодинної доданої вартості одного працівника, яка визначається як відношення витрат на оплату праці, відрахувань на соціальні заходи, амортизації і валового прибутку (тис. грн) до відпрацьованого робочого часу (людино-годин) – якісний підхід.

Дослідження особливостей провадження діяльності машинобудівних підприємств у сучасних умовах з урахуванням їх орієнтації на інноваційний розвиток дозволили обґрунтувати систему чинників впливу, які необхідно враховувати під час визначення та оцінювання показників ефективності праці, яка базується на найбільш значущих індикаторах інноваційного розвитку підприємства (склад фонду оплати праці; формування і використання персоналу; використання робочого часу; інноваційна діяльність; інвестиційна діяльність; стан використання основного капіталу). Ґрунтуючись на авторському підході щодо оцінювання ефективності праці, з урахуванням визначеної системи чинників, сформовано структурно-логічну схему вимірювання та оцінювання ефективності праці на машинобудівних підприємствах (рис. 1).

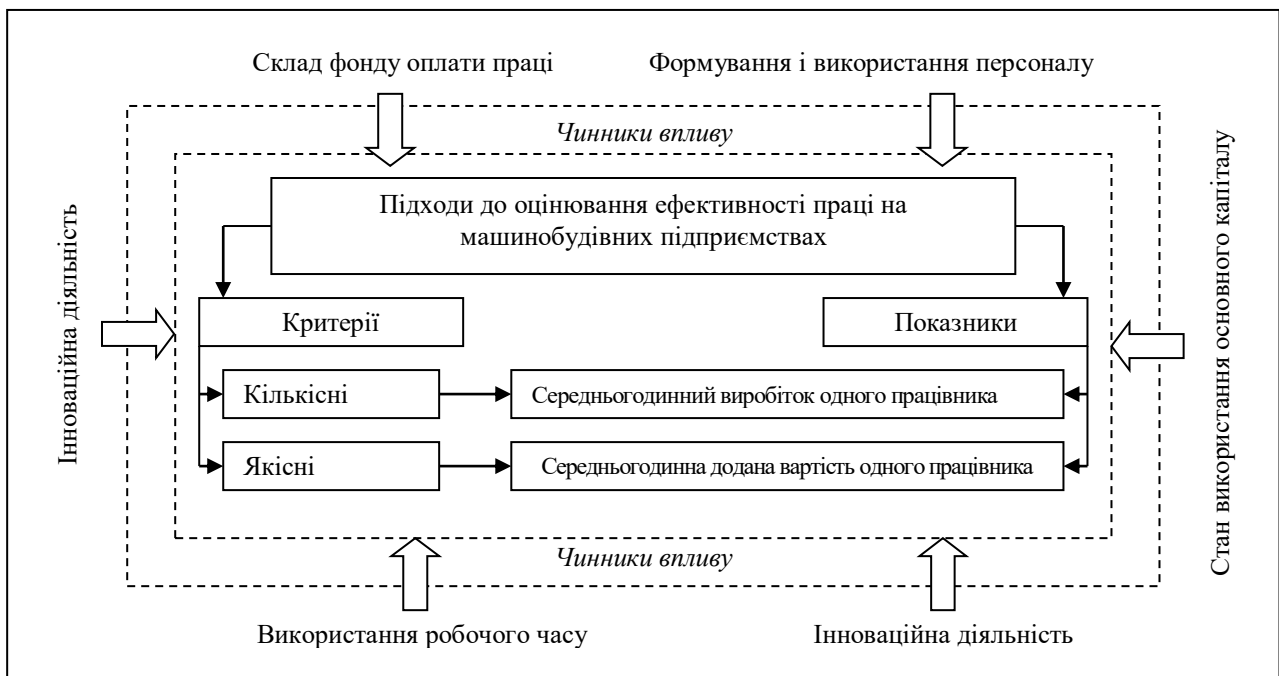

Рис. 1. Структурно-логічна схема вимірювання та оцінювання ефективності праці на машинобудівних підприємствах

Джерело: розроблено автором.

Теоретичний аналіз довів, що сучасна теорія і практика управління машинобудівними підприємствами вимагає активізації пошуку новітніх методик

та методів управління ефективністю праці. З'ясовано, що управління ефективністю праці ґрунтується на багатофункціональному взаємозв'язку виробничого потенціалу підприємства та відносин у сфері трудової діяльності й повинно бути спрямовано на: збільшення обсягу виробництва і реалізації продукції, що створюється в одиницю часу при незмінній її якості; підвищення якості продукції при незмінній її масі, що створюється в одиницю часу; скорочення витрат живої праці на одиницю продукції, що виробляється; зменшення частки витрат живої праці в собівартості продукції на основі впровадження нової техніки і технологій (інновацій), за рахунок зменшення частки матеріальних і прирівняних до них витрат на основі раціонального використання ресурсів виробництва; скорочення часу виробництва та реалізації продукції; збільшення маси та норми прибутку.

У другому розділі «Оцінка дієвості функціонування механізму управління ефективністю праці в умовах інноваційно-орієнтованого розвитку машинобудівних підприємств» визначено тенденції ефективності праці в Україні, виявлено закономірності багаторівневого впливу показників інноваційного розвитку на ефективність праці в Україні та ЄС, оцінено дієвість управління ефективністю праці на машинобудівних підприємствах.

На основі сформованої автором комплексної системи показників, що забезпечують оцінювання ефективності праці, а також з урахуванням впливу визначених чинників, здійснено аналіз ефективності праці на міжнародному, макро- та мезоекономічному рівнях та на рівні машинобудівних підприємств (період дослідження – 2005-2018 рр.).

Досліджуючи зміну показника продуктивності праці, слід вказати на позитивно зростаючу динаміку даного показника в абсолютному значенні, проте динаміка індексів продуктивності праці має хвилювий та несуттєво змінюваний характер. Індекс продуктивності праці на регіональному рівні (Кіровоградська обл.) майже впродовж всього досліджуваного періоду випереджав аналогічний показник по національній економіці (виключення складає лише 2015 р. та 2017 р.) (рис. 2).

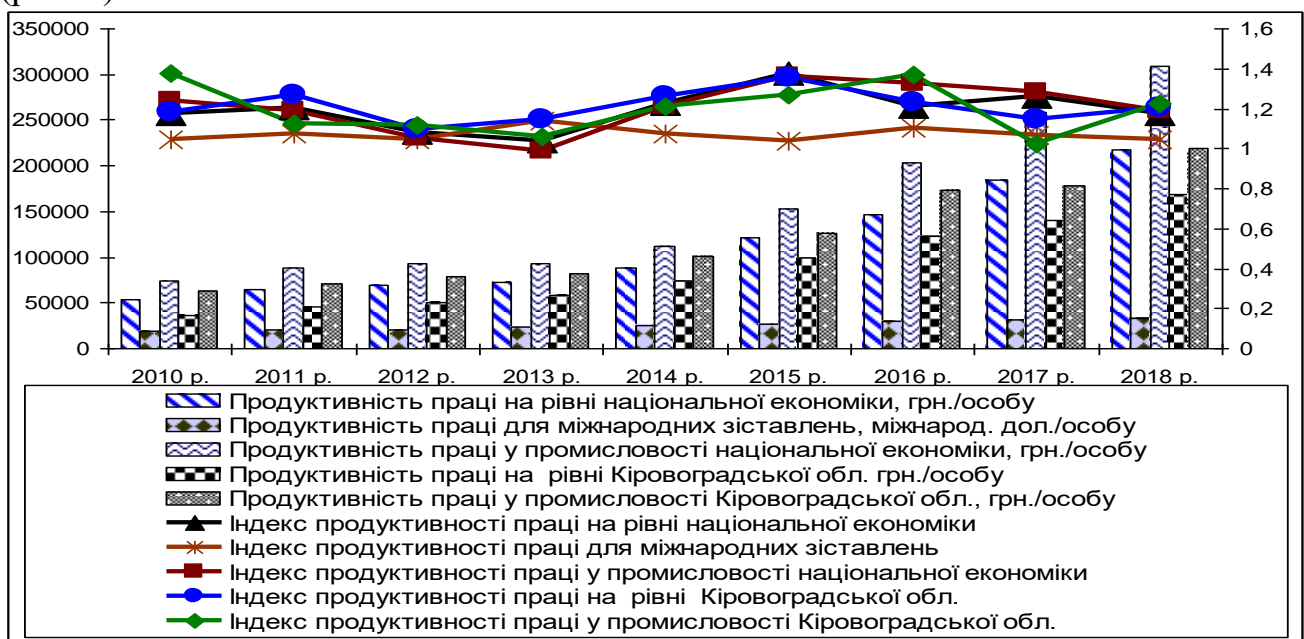

Рис. 2. Динаміка зміни продуктивності праці на макро- та мезоекономічному рівнях у 2010-2018 рр. (фрагмент)

Джерело: побудовано автором.

З метою виявлення значимих важелів управління ефективністю праці були визначені вагомі (гіпотетично) з точки зору інноваційного розвитку та впливу на ефективність праці чинники, які класифіковані за шістьма групами та включають відповідні кожній групі показники.

Співвідношення величин визначених показників у межах кожної групи чинників із величиною індексу продуктивності праці на різних рівнях економічної системи засвідчує наступне. У групі чинників «Склад фонду оплати праці» зменшення заохочувальних та компенсаційних виплат і додаткової заробітної плати у фонді оплати праці за 2008-2018 рр. призвело до падіння індексу продуктивності праці на рівні національної економіки в 2009 р. до рівня 1,001 в.п., та у 2013 р. до рівня 1,041 в.п., та індексу продуктивності праці на рівні Кіровоградської області, відповідно, у 2009 р. до рівня 1,018 в.п. та у 2012 р. до рівня 1,099 в.п.

Відсутність дієвого механізму управління ефективністю праці підтверджується тим фактом, що впродовж усього досліджуваного періоду, як на рівні національної економіки України, так і Кіровоградської області, темпи зростання середньомісячної заробітної плати випереджали темпи зростання продуктивності праці. Так, індекс продуктивності праці на рівні національної економіки становив: у 2016 р. - 1,212 в.п.; у 2017 р. - 1,260 в.п., у 2018 р. - 1,178 в.п. У той же час, індекс середньомісячної номінальної заробітної плати одного працівника, за відповідний період, дорівнював: 1,236; 1,371 та 1,248 в.п. Аналогічна тенденція прослідковується й на регіональному рівні.

При дослідженні групи чинників «Формування і використання персоналу» найбільший взаємозв'язок індексу продуктивності праці виявлено з: коефіцієнтом «Підвищення кваліфікації середньооблікової кількості штатних працівників»; коефіцієнтом «Навчено новим професіям по відношенню до середньооблікової кількості штатних працівників», індексом питомої ваги зайнятого населення, яке має повну вищу освіту (ступінь магістра або ОКР спеціаліста).

У групі чинників «Використання робочого часу» як на рівні національної економіки України, так і Кіровоградської області, на зниження величини індексу продуктивності праці значний вплив справляє зростання коефіцієнту втрат фонду робочого часу (серед причин зростання втрат робочого часу в досліджуваному періоді слід відзначити збільшення втрат робочого часу за рахунок неявок у зв'язку з переведенням на скорочений робочий день, тиждень та неявок з дозволу адміністрації).

У групі чинників «Інноваційна діяльність» найбільший вплив на підвищення продуктивності праці чинить загальний обсяг витрат на інноваційну діяльність. Так індекс загального обсягу витрат на інноваційну діяльність національної економіки досягнув максимальної позначки в 2011 р. - 1,782 в.п. та в 2015 р. - 1,795 в.п., що забезпечило максимальне зростання індексу продуктивності праці на рівні національної економіки в 2011 р. до рівня 1,201 в.п. і в 2015 р. до рівня 1,377 в.п. У Кіровоградській області аналогічна тенденція зміни показників прослідковувалась у 2012 р., 2016 р. та 2017 р.

Встановлено, що в групі чинників «Стан використання основного капіталу» підвищення продуктивності праці на макро- та мезоекономічному рівнях України забезпечує коефіцієнт оновлення основних засобів, а в групі чинників «Інвестиційна діяльність» - коефіцієнт інтелектуалізації інвестицій в основний капітал.

Оцінка продуктивності праці на рівні економік країн Європейського Союзу (28 країн) свідчить про зростання даного показника в 2019 р. порівняно з 2014 р. на 9,9%. Однією з найбільш впливових груп чинників на продуктивність праці в країнах ЄС є «Інноваційна діяльність», що характеризується збільшенням обсягів витрат на дослідження і розробки (внутрішні НДР) у 2019 р. порівняно з 2014 р. на 22,9%; зростанням витрат підприємств на НДДКР у високотехнологічних секторах на 29,2%; підвищенням витрат на одне підприємство на НДДКР у високотехнологічних секторах на 24,4%. Наступною групою чинників за значимістю впливу показників на продуктивність праці є «Формування і використання персоналу». Так, питома вага зайнятого населення, що має ступінь «магістр» у країнах ЄС зростає в 2019 р. порівняно з 2014 р. на 1,5%; питома вага зайнятого населення, яке має ступінь «бакалавр» за вказаний період підвищилася на 2,4%; рівень участі зайнятого населення в навчанні зріс з 11,6 % у 2014 р. до 12% у 2019 р.; відсоток підприємств, що забезпечують навчання персоналу, має тенденцію до підвищення з 81,9% (2014 р.) до 85% (2019 р.).

З метою аналізу дієвості управління ефективністю праці на машинобудівних підприємствах, для проведення дослідження були залучені п'ять машинобудівних підприємств Кіровоградської області. За результатами дослідження було встановлено, що підприємства-аутсайтери за показниками середньогодинного виробітку продукції та середньогодинної доданої вартості на одного працівника (підприємство № 4 та №5) стали банкрутами – що відображає втрату керованості в управлінні ефективністю праці, а підприємства-лідери за показниками ефективності праці (впродовж останніх років на підприємствах № 1, №2, №3 показники зросли в 2-6 разів) з кожним роком нарощують свій потенціал та підтверджують дієвість механізму управління ефективністю праці.

Встановлено вагомість впливу на зростання середньогодинного виробітку продукції і середньогодинної доданої вартості на одного працівника на машинобудівних підприємствах Кіровоградської області таких груп чинників: «Формування і використання персоналу», «Інноваційна діяльність», «Склад фонду оплати праці», «Стан використання основного капіталу», «Інвестиційна діяльність», що підтверджує необхідність їх врахування під час розробки заходів, спрямованих на удосконалення механізму управління ефективністю праці в умовах інноваційно-орієнтованого розвитку машинобудівних підприємств.

У третьому розділі «Шляхи удосконалення механізму управління ефективністю праці в умовах інноваційно-орієнтованого розвитку машинобудівних підприємств» побудовано модель визначення рейтингу впливу чинників на показники ефективності праці, з'ясовано наявні резерви підвищення ефективності праці на машинобудівних підприємствах та надано рекомендації щодо удосконалення механізму управління ефективністю праці в умовах інноваційного розвитку машинобудівних підприємств.

Задля обґрунтування пріоритетних напрямів удосконалення механізму управління ефективністю праці на основі визначеної системи показників оцінювання ефективності праці (середньогодинний виробіток одного працівника (y_1) і середньогодинна додана вартість одного працівника (y_2) та виявлених чинників впливу, розроблено методику побудови моделі розрахунку коефіцієнтів рейтингу впливу чинників на ефективність праці з урахуванням інноваційної спрямованості розвитку машинобудівних підприємств. Для цього кожен показник

в межах окремої групи чинників впливу отримав позначення X_i (в межах моделі $X_1 - X_{36}$, оскільки саме 36 показників виокремлено в межах 6-ти груп чинників).

Для визначення показника рейтингу впливу чинників на ефективність праці введено поняття коефіцієнта рейтингу чинника, яким може бути коефіцієнт при чиннику $X_i (B_i = tg \varphi_i)$ моделі. По суті B_i є критерієм значимості чинника X_i . Враховуючи, що в загальноприйнятому форматі залежності $y_i = f(X_i)$ порівняння коефіцієнтів $B_i (tg \varphi_i)$ між собою неможливе (оскільки масштаби значень чинників по осі X_i різні і залежать від одиниць вимірювання), для уможливлення порівняння критеріїв значимості відповідні чинники представлено в кодовій (безрозмірній) формі x_i^* з інтервалом значень для усіх чинників ($x_i^* \dots x_k^*$) від «0» до «1».

Значення коефіцієнтів рейтингу впливу чинників на середньогодинний виробіток (y_1) і на середньогодинну додану вартість (y_2), згідно розробленої моделі, розраховано для кожного з п'яти машинобудівних підприємств Кіровоградської області, які були залучені до дослідження. Середні значення коефіцієнтів рейтингу впливу чинників (за групами) на середньогодинний виробіток (y_1) і на середньогодинну додану вартість (y_2) одного працівника визначаються за формулою:

$$\overline{K_u} = \frac{\sum_{i=1}^{N_u} K_i}{N_u}, \quad (1)$$

де K_i – i -й коефіцієнт рейтингу;

$\sum_{i=1}^{N_u} K_i$ – сума коефіцієнтів рейтингу (за групами чинників);

N_u – кількість чинників у групі.

Середні значення коефіцієнтів рейтингу впливу чинників (за групами) на прикладі підприємства № 1 наведено на рис. 3.

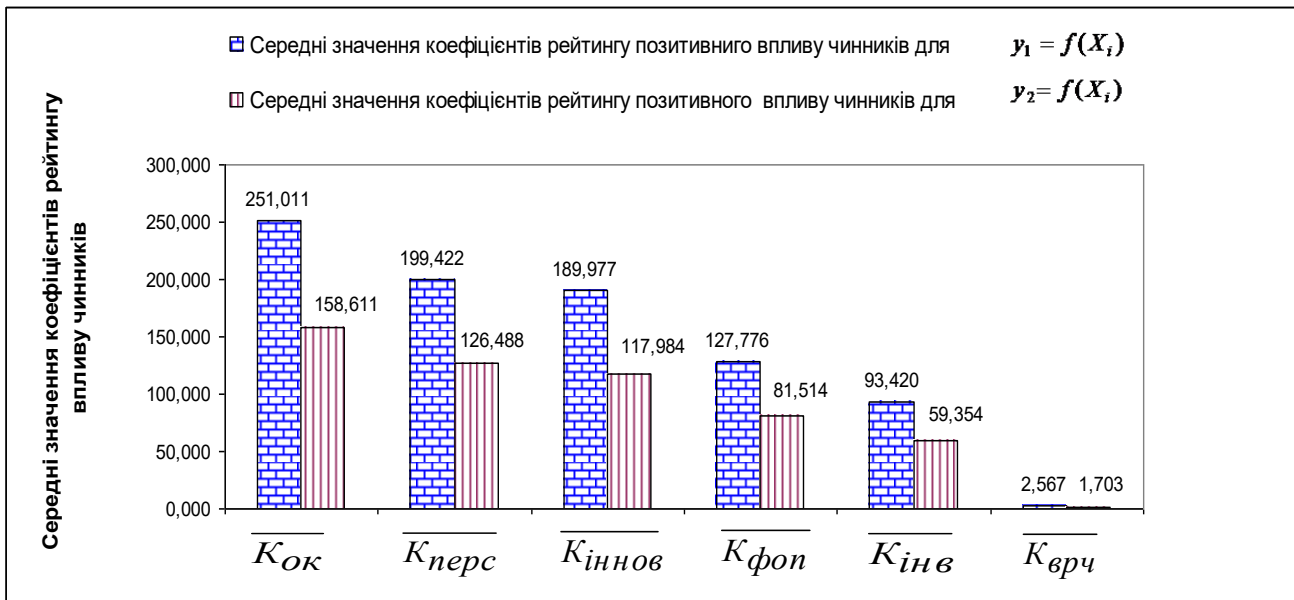

Рис. 3. Середні значення коефіцієнтів рейтингу впливу чинників (за групами) на середньогодинний виробіток (y_1) і на середньогодинну додану вартість (y_2) для машинобудівного підприємства № 1

Джерело: розраховано і побудовано автором.

Для уможливлення порівняння рейтингів впливу чинників на ефективність праці різних підприємств введено показник: «питомий коефіцієнт рейтингу (ПК) впливу чинників на ефективність праці», який визначається за формулою:

$$(\text{ПК})_i = \frac{(K)_i}{\sum_{i=1}^K (K)_i}, \quad (2)$$

де $(\text{ПК})_i$ – питомий коефіцієнт рейтингу впливу i – го чинника на ефективність праці;
 $(K)_i$ – коефіцієнт рейтингу впливу i – го чинника на ефективність праці;
 K – кількість впливових чинників.

Розраховані значення питомих коефіцієнтів рейтингу (ПК) впливу чинників на середньогодинний виробіток (y_1) і на середньогодинну додану вартість (y_2) в цілому, для п'яти досліджуваних машинобудівних підприємств Кіровоградської області, дозволили визначити рівень суттєвості такого впливу.

Визначено наявність суттєвого позитивного впливу на ефективність праці (в цілому по досліджуваних підприємствах) за всіма показниками чинника «Інноваційна діяльність», суттєвого позитивного впливу за переважною більшістю показників чинника «Формування і використання персоналу», суттєвого позитивного впливу за всіма показниками (окрім коефіцієнта зношеності, який здійснює суттєвий негативний вплив) чинника «Стан використання основного капіталу». Доведено відсутність впливу на ефективність праці всіх показників в межах чинника «Використання робочого часу» та наявність змішаного впливу в розрізі окремих показників (суттєвий позитивний/несуттєвий позитивний) чинника «Інвестиційна діяльність».

На основі розробленої моделі та визначених числових значень коефіцієнтів рейтингу впливу чинників на ефективність праці з'ясовано наявні резерви підвищення ефективності праці на машинобудівних підприємствах в умовах їх інноваційно-орієнтованого розвитку та надано рекомендації щодо їх освоєння.

З урахуванням визначених чинників розроблено науково-практичні рекомендації щодо удосконалення механізму управління ефективністю праці в умовах інноваційного розвитку машинобудівних підприємств (рис. 4).

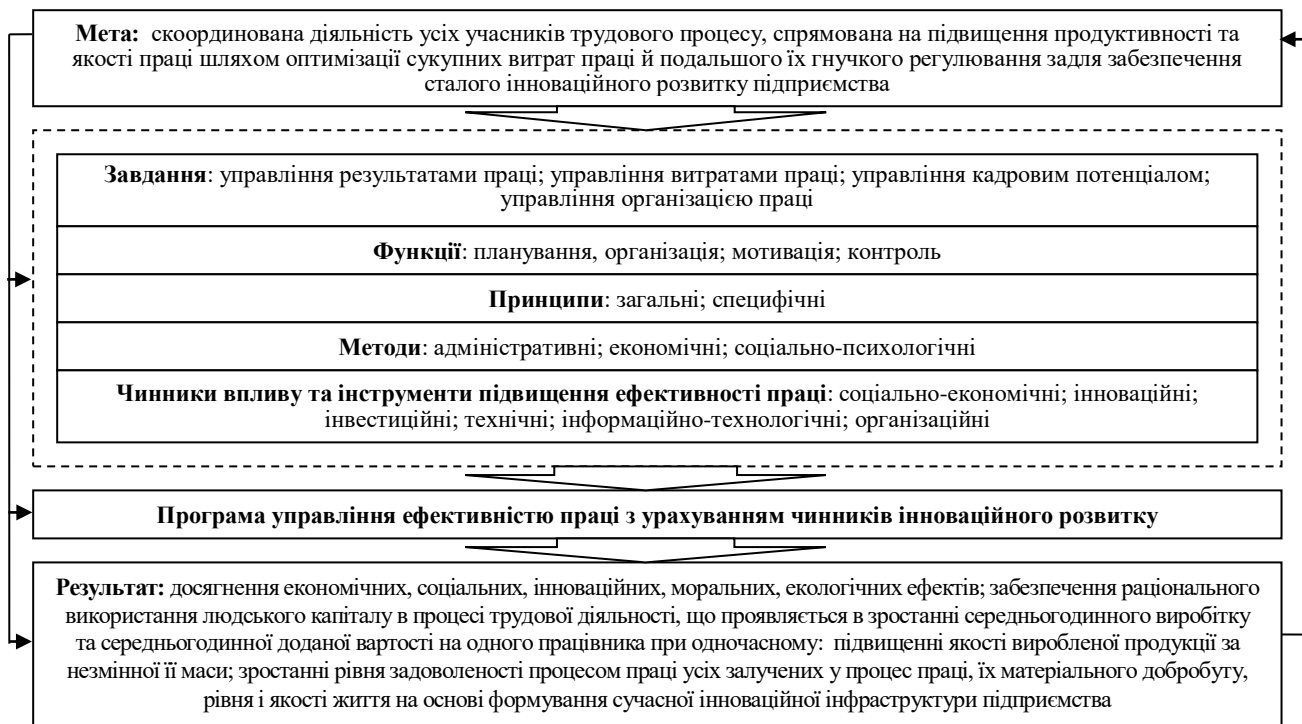

Рис. 4. Ілюстрація концепції вдосконалення механізму управління ефективністю праці в умовах інноваційно-орієнтованого розвитку машинобудівних підприємств

Джерело: розроблено автором.

Реалізація запропонованої концепції вдосконалення механізму управління ефективністю праці забезпечить раціональне використання людського капіталу, зростання рівня задоволеності процесом праці, підвищення рівня матеріального добробуту, рівня та якості життя працівників та сприятиме нарощуванню інноваційного потенціалу підприємства.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано практичне вирішення наукового завдання, що полягає в поглибленні теоретико-методичних положень та розробці наукових рекомендацій щодо удосконалення механізму управління ефективністю праці в умовах інноваційно-орієнтованого розвитку машинобудівних підприємств. Це надало змогу сформулювати такі висновки:

1. Аналіз наукової думки засвідчив неоднозначність трактувань категорії «ефективність праці», що зумовило потребу її уточнення. У роботі її запропоновано визначати як кількісно-якісну характеристику результативності використання людського капіталу, що виявляється дуально: 1) через співвідношення виробленої продукції (матеріальних та нематеріальних благ) та кількості затраченої на це праці; 2) через досягнення корисності результату праці у вигляді виробленої продукції (матеріальних та нематеріальних благ) конкретної споживчої якості зі створенням доданої вартості. Такий підхід дав змогу поглибити визначення поняття «управління ефективністю праці» в умовах інноваційно-орієнтованого розвитку підприємств, яке запропоновано розглядати як керований процес використання продуктивних здібностей працівників, що дозволяє за допомогою системи чинників, важелів та інструментів впливу оптимізувати співвідношення результатів і витрат праці, отримувати економію робочого часу, забезпечуючи корисність результату праці з досягненням низки ефектів – економічних, інноваційних, соціальних, моральних, екологічних. Такий підхід розширює можливості адекватного вимірювання результатів і витрат праці та вдосконалення механізму управління ефективністю праці.

2. Систематизовано показники багаторівневого вимірювання та оцінювання ефективності праці, що базуються, відповідно, на співвідношенні: валового внутрішнього/регіонального продукту до чисельності зайнятого населення – міжнародний, макро-, мезорівень; валової доданої вартості до чисельності зайнятих працівників – за видами економічної діяльності; обсягу виробленої продукції до відпрацьованого робочого часу (кількісний підхід), а також витрат на оплату праці, відрахувань на соціальні заходи, амортизації і валового прибутку до відпрацьованого робочого часу (якісний підхід) – на рівні підприємства. Задля забезпечення комплексного оцінювання ефективності праці розроблено систему чинників впливу, які об'єднані в такі групи: формування і використання персоналу; склад фонду оплати праці; використання робочого часу; інноваційна діяльність; інвестиційна діяльність; стан використання основного капіталу. Означені чинники вважаємо визначальними в контексті забезпечення можливості створення доданої вартості та інноваційного розвитку машинобудівних підприємств.

3. Обґрунтовано, що управління ефективністю праці на машинобудівних підприємствах, орієнтованих на інноваційний розвиток, є невід'ємною складовою

загальної системи управління підприємством, характерною особливістю якого є орієнтація на системний, багатофункціональний взаємозв'язок виробничого потенціалу підприємства та відносин у сфері трудової діяльності, забезпечення досягнення визначеного рівня продуктивності, якості та результативності праці й своєчасне реагування на зміну чинників, які впливають на ефективність праці.

4. Комплексна багаторівнева оцінка динаміки ефективності праці в Україні і в країнах ЄС довела, що найбільший вплив на зміну досліджуваних тенденцій справляють такі чинники: збільшення чисельності працівників, що отримали (які мають) вищу освіту; підвищення кваліфікації робітників, професіоналів, фахівців, керівників; навчання новим професіям; впровадження у виробництво інноваційних видів продукції, нових технологічних процесів, придбання нових технологій. Оцінювання ефективності праці на машинобудівних підприємствах Кіровоградської області дозволило встановити взаємозв'язок між показниками ефективності праці і загальними результатами діяльності підприємств: підприємства-аутсайтери за рівнем показників ефективності праці стали банкрутами, що свідчить про втрату керованості в управлінні ефективністю праці; підприємства-лідери за показниками ефективності праці щорічно нарощують свій потенціал, що свідчить про дієвість механізму управління ефективністю праці.

5. На основі використання методу лінеаризації моделі ефективності праці для визначення рейтингу впливу чинників (позитивного: суттєвого, несуттєвого; негативного: суттєвого, несуттєвого; без впливу) розраховані значення питомих коефіцієнтів рейтингу впливу чинників на середньогодинний виробіток і на середньогодинну додану вартість для досліджуваних машинобудівних підприємств Кіровоградської області. За результатами апробації розробленої моделі визначення рейтингу впливу чинників на ефективність праці встановлено, що суттєвий позитивний вплив здійснюють групи чинників: «Формування і використання персоналу», «Інноваційна діяльність», «Стан використання основного капіталу». До груп чинників, які справляють несуттєвий позитивний вплив відносяться: «Склад фонду оплати праці», «Інвестиційна діяльність».

6. На основі оцінювання рівня впливу чинників на ефективність праці визначено резерви її підвищення, які класифіковано за відповідними групами чинників. У розрізі кожної з груп, потенційні можливості зростання ефективності праці містять такі показники: у групі «Формування і використання персоналу» – збільшення питомої ваги працівників, що отримали освітньо-кваліфікаційний рівень (ОКР) молодшого спеціаліста, ступені молодший бакалавр, бакалавр, працівників, що отримали ступінь магістра або ОКР спеціаліста; підвищення кваліфікації штатних працівників, робітників, керівників; зростання чисельності працівників, навчених новим професіям; у групі «Інноваційна діяльність» – збільшення кількості придбаних нових технологій, технічних досягнень; впровадження у виробництво нових технологічних процесів; впровадження інноваційних видів продукції; у групі «Склад фонду оплати праці» – зростання додаткової заробітної плати у фонді оплати праці; зростання середньорічної заробітної плати штатних працівників; у групі «Інвестиційна діяльність» – збільшення капітальних інвестицій; питомої ваги інвестицій в основний капітал;

питомої ваги інвестицій у машини, обладнання та інвентар; у групі «Стан використання основного капіталу» – зростання активної частини основного капіталу, питомої ваги машин і обладнання в активній частині основного капіталу; рівень фондоозброєності; техноозброєності; машиноозброєності; оновлення основного капіталу; рівень інтелектуалізації основного капіталу.

7. Розроблено концептуальні засади удосконалення механізму управління ефективністю праці на машинобудівних підприємствах, які, базуючись на визначених завданнях, функціях, принципах, методах управління ефективністю праці та сформованій системі чинників впливу й виявлених факторах та резервах підвищення ефективності праці, передбачають розробку та реалізацію відповідної програми управління ефективністю праці, що має на меті: оптимізацію сукупних витрат праці; підвищення якості виробленої продукції за незмінної її маси та задоволеності процесом праці усіх його учасників; забезпечення позитивних змін у матеріальному добробуті та якості життя, – на основі формування сучасної інноваційної інфраструктури підприємства.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ **Опубліковані праці, які відображають основні наукові результати дисертації**

Статті у періодичних наукових виданнях держав, які входять до ОЕСР та/або ЄС:

1. Magopets O.A., Korneeva T.S. Comprehensive evaluation of labour efficiency at macro- and mesoeconomic levels in Ukraine. *Access to Science, Business, Innovation in Digital Economy*. 2021. 2(1). P. 50-77. DOI:[https://doi.org/10.46656/access.2021.2.1\(5\)](https://doi.org/10.46656/access.2021.2.1(5)). (включено до *Index Copernicus (Польща)*, *Google Scholar (США) Publons* і ін. (заг. обсяг 1,12 друк. арк., особисто автору належить 0,56 друк. арк.). *Особистий внесок автора: здійснено комплексний аналіз і оцінка ефективності праці на макро- та мезоекономічному рівнях та виявленні резерви росту чинників ефективності праці.*

Статті у наукових фахових виданнях України:

2. Петренко М.М., Корнеєва Т.С. Інтелектуалізація основного капіталу як визначальний фактор економічного розвитку. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. Кіровоград: КНТУ, 2005. Вип. 8. С. 75-77. (заг. обсяг 0,35 друк. арк., особисто автору належить 0,18 друк. арк.). *Особистий внесок автора: обґрунтовано уведення показників основного капіталу: інтелектуалізація основного капіталу, продуктивність працівників розумової праці.*

3. Корнеєва Т.С. До питання оцінки інвестування у матеріальні та нематеріальні активи основного капіталу. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. Кіровоград: КНТУ, 2011. Вип. 20, ч. II. С. 336-346. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/handle/123456789/621>. (1,38 друк. арк.).

4. Петренко М.М., Корнеєва Т.С. Апроксимація ідеальної моделі ефективності праці нелінійною багатомірною математичною моделлю. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. Кіровоград: КНТУ, 2015. Вип. 28. С. 180-191. URL:

<https://core.ac.uk/download/pdf/84824775.pdf#page=181>. (заг. обсяг 1,51 друк. арк., особисто автору належить 0,76 друк. арк.). Особистий внесок автора: використано метод лінеаризації моделі продуктивності праці для визначення рейтингу чинників, вибору найбільш впливових з них і побудови нелінійної математичної моделі для меншої кількості чинників на машинобудівному підприємстві.

5. Корнеєва Т.С. Методика визначення рейтингу впливу чинників розвитку підприємства на ефективність праці. *Актуальні проблеми економіки. ВНЗ «Національна академія управління»*. Київ, 2016. № 4 (178). С. 368-385. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2016_4_45 (включено до *SCOPUS* (США), *Index Copernicus* (Польща), *EBSCOhost* та *Ulrich's Periodicals Directory* (США), ін). (1,54 друк. арк.).

6. Korneeva T.S. Theoretical and applied aspects of labor efficiency as a social and economic category. *Economics. Ecology. Socium*. 2020. Vol. 4, No.4. P. 47-58. DOI: <https://doi.org/10.31520/2616-7107/2020.4.4-6>. (включено до *Index Copernicus* (Польща), *Google Scholar* (США) *Directory of Open Access Journals (DOAJ)* (Швеція)). (0,95 друк. арк.).

Монографії:

7. Корнеєва Т.С. До питання ефективності праці. *Сучасні проблеми підвищення ефективності економічної діяльності (на матеріалах України): монографія / за заг. ред. Л.М. Фільштейна*. Кіровоград: КНТУ, Центрально-українське відділення Академії економічних наук України, 2015. Особистий внесок автора: визначення числових значень коефіцієнтів рейтингу чинників розвитку національної економіки України на рівень суспільної продуктивності праці (0,57 друк. арк., С. 135-143).

8. Zamlynskyi V., Livinskyi A., Zakharkiv I., Korneeva T. Current developments in management of human resources. *Knowledge management competence for achieving competitive advantage of professional growth and development: monograph*. BA School of Business and Finance, Riga, Latvia, 2021. P. 252-265. URL: <http://doi.org/10.5281/zenodo.4454180>. (заг. обсяг 1,82 друк. арк., особисто автору належить 0,25 друк. арк.). Особистий внесок автора: обґрунтування основних факторів розвитку людського капіталу: ділової репутації, брендінгу, мотивації, антикризові заходи, корпоративна культура, ефективні комунікації.

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав:

9. Корнеєва Т.С. Исследование влияния факторов развития национальной экономики Украины на эффективность труда. *Revistă metodico-științifică trimestrială. Administrarea Publică: Academia de Administrare Publică*. Chișinău, 2015. iulie - septembrie. Nr. 3 (87). №.108-114. URL: <http://dspace.aap.gov.md/bitstream/handle/123456789/645/AP%2087.13%20Korneev.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. (0,36 друк. арк.).

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

Публікації за матеріалами науково-практичних конференцій:

10. Корнеєва Т.С. Особливості використання та відтворення основного капіталу машинобудівних підприємств. *Пріоритети розвитку підприємств у XXI столітті: зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф., м. Кіровоград: КОД, 21-22 квіт. 2011 р. Кіровоград, 2011. С. 85-86. (0,23 друк. арк.).*

11. Корнєєва Т.С. Вплив формування основного капіталу на ефективність праці машинобудівного підприємства. *Резерви економічного зростання та інноваційного розвитку підприємств регіону*: зб. тез доп. всеукр. наук.-практ. конф., м. Кіровоград: КОД, 19 квіт. 2012 р. Кіровоград, 2012. С. 57-59. (0,18 друк. арк.).

12. Корнєєва Т.С. Інвестування у матеріальні та нематеріальні активи основного капіталу. *Резерви економічного зростання та інноваційного розвитку підприємств*: зб. тез доп. всеукр. наук.-практ. конф., м. Кіровоград: ПП «Центр оперативної поліграфії «Авангард», 14 берез. 2013 р. Кіровоград, 2013. С. 63-67. (0,32 друк. арк.).

13. Корнєєва Т.С. До розробки методики побудови стохастичних багатомірних оптимізаційних економіко-математичних моделей. *Людина, бізнес, держава: реалії та перспективи соціально-економічного та інноваційного розвитку*: зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф., м. Кіровоград: КОД, 17 квіт. 2014 р. Кіровоград, 2014. С. 113-114. URL: http://dSPACE.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/3723/1/Liudyna,%20biznes,%20derzhava_17.pdf. (0,23 друк. арк.).

14. Корнєєва Т.С. Інтелектуальний розвиток персоналу. *Ефективні моделі управління в сучасних умовах: теорія і практика*: зб. тез доп. всеукр. наук.-практ. конф. м. Кіровоград: Ексклюзив-Систем, 17 квіт. 2015 р. Кіровоград, 2015. С. 162-163. URL: <http://dSPACE.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/2868/1/Intelektualnyi%20rozvytok%20personalu.pdf>. (0,25 друк. арк.).

15. Корнєєва Т.С. Залежність ефективності праці від стану використання основного капіталу на машинобудівних підприємствах. *Ефективні моделі управління в сучасних умовах: теорія і практика*: зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф. м. Кіровоград: Ексклюзив-Систем, 10-11 черв. 2016 р. Кіровоград, 2016. С. 139-141. URL: <http://dSPACE.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/3629/1/54TeziDopovidy2016Zbirnyk.pdf>. (0,34 друк. арк.).

16. Корнєєва Т.С. Визначення рейтингу впливу чинників розвитку на ефективність праці машинобудівних підприємств Кіровоградської області. *Кіровоградщина – 2025: пріоритети і можливості розвитку*: зб. тез доп. наук.-практ. конф. м. Кропивницький: Ексклюзив-Систем, 7 черв. 2017 р. Кіровоград, 2017. С. 165-167. URL: <http://dSPACE.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/7166/1/ZBIRNYK%2008.08.2017.pdf>. (0,19 друк. арк.).

17. Корнєєва Т.С. Інноваційні методи розвитку персоналу та його вплив на ефективність праці. *Конкурентоспроможна модель інноваційного розвитку економіки України*: зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф. м. Кропивницький: Ексклюзив-Систем, 11 квіт. 2018 р. Кіровоград, 2018. С. 281-283. URL: <http://dSPACE.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/8476/1/%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%BD%D1%94%D1%94%D0%B2%D0%B0.pdf>. (0,18 друк. арк.).

18. Корнєєва Т.С. Комплексний механізм управління ефективністю праці на машинобудівних підприємствах. *Конкурентоспроможна модель інноваційного розвитку економіки України*: зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф. м. Кропивницький: РВЛ ЦНТУ, 14 квіт. 2020 р. Кіровоград, 2020. С. 244-246. URL: <http://dSPACE.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/9812/1/Proceedings-3thISPC-2020-244-246.pdf>. (0,12 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Корнєєва Т.С. Удосконалення механізму управління ефективністю праці в умовах інноваційно-орієнтованого розвитку машинобудівних підприємств. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.07 – демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика. – Центральноукраїнський національний технічний університет МОН України, Кропивницький, 2021.

Дисертація присвячена поглибленню теоретико-методичних положень та розробці наукових рекомендацій щодо удосконалення механізму управління ефективністю праці в умовах інноваційно-орієнтованого розвитку машинобудівних підприємств.

Обґрунтовано авторський підхід до розуміння сутності поняття «ефективність праці» та «управління ефективністю праці». Сформовано та класифіковано показники оцінювання ефективності праці, визначено чинники, що впливають на ефективність праці та з'ясовано організаційні засади управління ефективністю праці в сучасних умовах інноваційно-орієнтованого розвитку машинобудівних підприємств. Проведено оцінку показників ефективності праці на макро- та мезоекономічному рівнях в Україні, виявлено закономірності впливу показників інноваційного розвитку на ефективність праці на національному, регіональному рівнях та в країнах ЄС, здійснено оцінювання дієвості управління ефективністю праці на машинобудівних підприємствах у сучасних умовах. Розроблено модель визначення рейтингу впливу чинників на показники ефективності праці, за результатами апробації якої встановлено рівень такого впливу, що забезпечило можливість з'ясувати наявні резерви підвищення ефективності праці на машинобудівних підприємствах. Обґрунтовано рекомендації щодо удосконалення механізму управління ефективністю праці в умовах інноваційно-орієнтованого розвитку машинобудівних підприємств.

Ключові слова: ефективність праці, продуктивність праці, інноваційно-орієнтований розвиток, машинобудівні підприємства, управління ефективністю праці, механізм управління, вплив чинників.

АННОТАЦИЯ

Корнеева Т.С. Совершенствование механизма управления эффективностью труда в условиях инновационно-ориентированного развития машиностроительных предприятий. - На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.07 – демография, экономика труда, социальная экономика и политика. – Центральноукраинский национальный технический университет МОН Украины, Кропивницкий, 2021.

Диссертация посвящена углублению теоретико-методических положений и разработке научных рекомендаций по усовершенствованию механизма управления эффективностью труда в условиях инновационно-ориентированного развития машиностроительных предприятий.

Обоснован авторский подход к пониманию сущности понятия «эффективность труда» и «управление эффективностью труда». Сформированы и классифицированы показатели оценивания эффективности труда, определены влияющие на эффективность труда факторы и установлены организационные основы управления эффективностью труда в современных условиях инновационно-ориентированного развития машиностроительных предприятий. Проведена оценка показателей эффективности труда на макро- и мезоэкономическом уровнях в Украине, определены закономерности влияния показателей инновационного развития на эффективность труда на национальном, региональном уровнях и в странах ЕС, выполнено оценивание управления эффективностью труда на машиностроительных предприятиях в современных условиях. Разработана модель определения рейтинга влияния факторов на показатели эффективности труда, по результатам апробации которых установлен уровень такого влияния, что обеспечило возможность выявить имеющиеся резервы повышения эффективности труда на машиностроительных предприятиях. Обоснованы рекомендации по совершенствованию механизма управления эффективностью труда в условиях инновационно-ориентированного развития машиностроительных предприятий.

Ключевые слова: эффективность труда, производительность труда, инновационно-ориентированное развитие, машиностроительные предприятия, управление эффективностью труда, механизм управления, влияние факторов.

ANNOTATION

Korneeva T.S. Improving the Mechanism of Labour Efficiency Management in the Conditions of Innovation-oriented Development of Machine-building Enterprises. - Manuscript Copyright.

Thesis for obtaining of Candidate of Economic Sciences Degree on specialty 08.00.07 – Demography, Economy of Labour, Social Economy and Politics. – Central Ukrainian National Technical University of Ministry of Education and Science of Ukraine, Kropyvnytskyi, 2021.

The thesis is devoted to extending of theoretical and methodical concepts and development of scientific recommendations on improvement of the mechanism of management of labour efficiency in the conditions of innovation-oriented development of machine-building enterprises.

The author's approach to understanding the essence of the concept of "labour efficiency" as a socio-economic category has been grounded, which in terms of innovation-oriented development of machine-building enterprises focuses on the qualitative and quantitative characteristics of labour processes. It is proved that generalizing quantitative criterion for assessing labour efficiency at the level of enterprise is the average hourly output of one employee, and the qualitative criterion is the average hourly value added per one employee.

The indicators for assessing labour efficiency at the international level, at macro- and mesoeconomic levels, by types of economic activity and at the enterprise level have been formed and classified. The factors influencing labour efficiency have been identified, including: the structure of salary budget; formation and use of personnel;

use of working time; innovation activity; investment activity; state of use of fixed capital.

The organizational principles of labour efficiency management in modern conditions of innovation-oriented development of machine-building enterprises are clarified and the defined guidelines of such management are determined.

The assessment of labour efficiency indicators at macro- and mesoeconomic levels in Ukraine is revealed. The regularities of the influence of innovation development indicators on labour efficiency at the national and regional levels, and the EU countries have been found out; the effectiveness of labour efficiency management at machine-building enterprises in modern conditions was assessed. The lack of an effective mechanism for managing labour efficiency at all levels of the national economic system is justified, which is confirmed by the fact that throughout the study period, the growth rate of average monthly salary outpaces the growth rate of labour productivity.

A model for determining the rating of influential factors on labour efficiency indicators based on the results of testing which established the level of influence of the factors on labour efficiency (significant, insignificant, or no effect at all) was worked out. The dominant indicators by groups of factors are: salary budget; formation and use of personnel; innovative activity. Based on the built rating of factors influencing labour efficiency, the available reserves for improving labour efficiency at machine-building enterprises in terms of their innovation-oriented development were identified, and the recommendations for their development were worked out.

The concept of formation of a complex mechanism of labour efficiency management in the conditions of innovation-oriented development of machine-building enterprises which realization is directed to maintenance of achievement of rational use of human capital in the course of labour activity is shown. It presents the growth of average hourly output and average hourly value added of one employee conjoined with the increase of quality of manufactured products at constant weight; increase of the level of job satisfaction of all employees involved in the work process, their material well-being, level and quality of life – on the basis of the formation of modern innovation infrastructure of the enterprise.

Key words: labour efficiency, labour productivity, innovation-oriented development, machine-building enterprises, labour efficiency management, management mechanism, influential factors.